

הענן על אפריקה הדרומית

5. פנקוס

שחרורה של אפריקה הדרומית מכל זיקה והשפעה בריטית. המאבק בא לידי ביטוי בתביעת זכויות תיהם הלשוניות של הבורים ובשנאה לכל דבר בריטי. במלחמת העולם הראשונה נאלץ סמאטס לדכא מרידה באפריקה הדרומית קודם שניתן לו להוליך את הצבא לקרב עם הגרמנים באפריקה. בתקופה שבין שתי מלחמות העולם היתה התנועה הבורית הלאומנית בקו עליה מתמיד, ואילו סמאטס היה במשך עשר שנים מוכה ונטול כל השפעה על השלטון. ואולם הלאומנים עדיין לא ראו עצמם די חזקים להכריז על אפריקה הדרומית כריפובליקה, והיא הוסיפה להיות חבר לכנסת האומות הבריטיות, חבר תלוי ברפיון.

אז באה עלייתו של היטלר לשלטון, התעמולה של „עם האדונים“ מצאה אזנים קשובות בקרב ישוב לבן זה שהאמין בעליונותה של הציויליזציה האצילה הלבנה. ישוב זה ששנא את בריטניה שנאה עזה כל כך היה מוכן לראות כל אויב של בריטניה כידידו שלו. גורמים פסיכולוגיים אלו עלו בקנה אחד עם התפתחותה הכלכלית של הארץ. הישוב הבורי, חקלאי במכריע מדורות, מבנהו היה משתנה והולך. השנים הראשונות של שדות הזהב ראו בשליטתם של הבריטים בעסקים הגדולים ובשליטתם של היהודים במקצור עזת התיוון. הבורים מכרו את אדמתם לחברות המכרות ולא היה בכוחם לעמוד בהתחרות בזירת החיים המסחריים, עד שעלה היטלר כבר התחילו הבורים החריים לתוך המקצועות וענפי המסחר שהיו בעיקרם בידי האנגלים והיהודים, וקודם כל לתוך אלה ששליטת האחרים בהם היתה חזקה פחות. הבריטים החזיקו במכרות, בבנקים ובחברות הביטוח. היהודים שבענפי התיוון והתלווקה וכן במקצועות החפשיים היו מטרה קלה יותר לתוקף. הדרך היתה סלולה לקבל את תורתם האנטישמית של הנאצים ולסגלה לצרכי אפריקה הדרומית. מפלגתו של ד"ר מאלאן, הוא ראש המיניסטרים כיום, לא התקשתה הרבה בצאתה נגד סמאטס במלחמתו עם היטלר.

האמת ניתנה להאמר: המלחמה בוויטלר כלל לא העלתה ולא כוננה באפריקה הדרומית את העקרונות הנעלים אשר לשמם ניטשה, כביכול, להבות האנטישמיות והשנאה הגזעית פרצו ועלו

בראשית המאה העשרים היה יאן כריסטיאן סמאטס מראשי הבורים במלחמתם עם האימפריה הבריטית. המלחמה סיומה היה כניעת הבורים. מאבקם על העצמאות לבש מעתה צורה חדשה ועדיין לא הגיע אל קצו. משניתן שלטון עצמי לאפריקה הדרומית הפך אף סמאטס עצמו ידיד נאמן לאויביו. שנים רבות היה הוא נציג המובהק של כנסת העמים הבריטים. בשתי מלחמות עולם נלחם לימין בריטניה ולא אחת פסק פסוקו שהאימפריה הבריטית היא הכוח הגדול ביותר בין הכוחות דורשי-השלום בעולמנו. כשהוא לעצמו לא היה משנה כלום ממעמדו של היוניון של אפריקה הדרומית, ולדעתו אין לעמו עוד דבר משאיפותיו הלאומיות שלא הושג.

והנה בעצם היום הזה הוא מודח מכהונתו כראש-המיניסטרים של אפריקה הדרומית והוא בן שמונים כמעט. תבוסתו מאירה בהבהוב אחד השתלשלות של כמה שנים, תסביכת המשטמות הגזעיות, לבנים נגד שחורים, ו„אפריקאנר“ (בורים) נגד אנגלים, ושנאת ישראל, היא יורה רותחת ובה אימת מצוקות ויסורים לאין שיעור למיליוני אדם, שעבודם הכלכלי והמדיני של שמונה מיליוני שחורים, הודים ושאר בני גזעים צבעונים על ידי שני מיליונים של לבנים מוליד מצב וולקאני שסופו לפרוץ בחמת-איתנים.

אך מאה שנה עברו מן הימים שחבורה גדולה של בורים קמה ועזבה את הפך ושירכה דרכה צפונה על מנת להימלט מן השלטון הבריטי. לא יצאו חמישים שנה והבורים בטרראנסוואל הוכרחו לחזור ולהלחם למלחמתם לעצמאות. הבריטים ביקשו להם את שדות הזהב של הטרראנסוואל ולשם כך היו מוכנים להקריב את שאיפותיו הלאומיות של העם הבורי. מלחמה זו ראתה בעליתו של סמאטס כמנהיג פטריוטי וכלוהם גרילה אמיץ בראש חבורת בני-חיל אשר עמד בפני כוחה של האימפריה הבריטית שלוש שנים. לו ולעמו ניתן שלטון עצמי בשנת 1910 ואך אז החל המאבק בין שני המחנות בישוב הלבן. מכאן עמד סמאטס ועמו הישוב הבריטי וחלק מן הבורים שביקשו לשמור על השלום עם האימפריה הבריטית; ומכאן עמד חלק מן העם הבורי, שלא סלח לסמאטס „הבוגד“, והוסיף להלחם למען

הקיבוץ היהודי לידי ניגוד גלוי וחרף עם מפלגת מאלאן. תכניתה האנטישמית של מפלגה זו לא הניחה מקום לבקש דרכי שלום — אפילו היה נמצא בקרב הישוב היהודי מי שהיה שמבקש דרכי שלום אלה.

ואולם גם מאלאן אין דרכו סוגה בשושנים. מאזן הכוחות בישוב הלבן הוא רופף. ההתקפה על היהודים תהיה הפרץ הראשון בחומת הסוליה דאריות של הלבנים, ואי אפשר שלא תשפיע על היחסים בין הלבנים והשחורים. תוספת מהגרים לאפריקה הדרומית הכרחית לביצור כוחו של הישוב הלבן, אך כל כניסת מהגרים פירושה מיעוט השפעתם של הבורים, איך יתגבר מאלאן על דילימה זו? אפשר שסלידתו מפני הגירה לארבורית תטיל עליו זהירות מישנה מפני פגיעה ב„סולידאריות“ של הלבנים. לפיכך יתכן כי היהודים לא ימהרו לחוש בתמורה שתלה במעמדם. ואולם יתכן גם כן שמהלך המאורעות לא ירשה למאלאן לנהוג בזהירות. הרצל האנטי-שמי העמיק לחדור, וראש הממשלה החדש אפשר יראה צורך להוכיח לחסידיו שהוא אומר ועושה. כוחו להזיק להודים שבאפריקה הדרומית אינו גדול ביותר בשעה זו. תומכים בהם שני הדומיניונים הגדולים הודו ופאקיסטאן. מאלאן יודע כי מדיניותו אין בה כדי לפתור את בעיית הילידים. לעומת זאת, הפעולה נגד היהודים עשויה להצמיח יתרונות מוזרים ומוחשיים. היהודים הם מלקוח קל, לפי הערך, ואפשר ישמשו למאלאן שסתום-ביטחון, כמנהג הזדורות.

אך זאת לזכור: המיפנה החדש מוצא את יהדות אפריקה הדרומית במעמד-דברים שונה מהרגיל עד כאן. לפניה לקח יהדות אירופה — ולעיניה מדינת ישראל הקמה. יהדות אפריקה הדרומית כבר נתנה ראשית תרומתה למדינתנו הצעירה הנאבקת — בכוח-אדם ובהתגייסות כס-פית. הבה נקוו כי המסה החדשה אשר באה על יהודי אפריקה הדרומית תמצא אותם מחוסנים יותר מיהודיות אחרות שנפלו לפני הקוצר. בהוסיפם להאבק לימין כל הכוחות המתקדמים וכל משוללי-הזכויות שבאפריקה הדרומית, ישפילו לעשות אם יתנו ידם לחזק בכל מאמצי כוח — וקדם כל בעליה רחבה — את מדינת ישראל. הדבר יהיה מיבחן ראשון לכוחה של מדינתנו ולחיוניות הזיקה של יהודי הגולה למדינת ישראל.

דוקא בשנות המלחמה. בית הנבחרים של אפריקה הדרומית שמע בלי בושה תעמולה מבית-מדרשו של גבלס. אכן במידה שגברה הודאות בתבוסת היטלר, הונמך קולה של חזית השנאה; אך יחסה ועמדתה נשארו כשהיו. יש לדכא את הילידים; יש לרסן ואף לבטל את השפעת היהודים; ויש לעשות את הארץ לריפובליקה. פאשיון גלוי, בלבוש דרום-אפריקני — זו היתה תכנית מפלגתו של ד"ר מאלאן לקראת עלייתה לשלטון.

השנים שלאחר מלחמת-העולם השניה לא השביתו את המצב. אימת רוסיה הציפה גם את אפריקה הדרומית. אפריקה הדרומית שוקלת ובר חגת כל בעיה קודם כל מבחינת יחסה לשאלת הילידים. פחד השתלטותם של השחורים הוא הגורם המכריע בכל שיקול, הוא מאפיל על כל החלטה. והוא מקיף, במידה זו או אחרת, את כלל האוכלוסים — בריטים, בורים ויהודים. רוסיה מסמלת את השוויון בין השחור והלבן ומרמזת על קץ מישטר שבו הילידים יוסיפו להיות אך תוטבי עצים ושואבי מים בלבד. ולא זו אף זו: המיכרות והמשקים החקלאיים זקוקים לעבודת הילידים — בשפע ובזול. והרי זה השורש הכלכלי של פחד ההשתלטות השוויון.

מאלאן מצא איפוא תומכים רבים למלחמתו בקומוניזם — אף על פי שהתנועה הקומוניסטית באפריקה הדרומית היא קטנה ונטולת השפעה. הוא מצא חסידים להתקפותיו על האומות המאר-חדות ועל יחסן לשאלת ההודים באפריקה הדרומית. עמדתו היה לה לפחות יתרון זה: היא היתה בהירה ונהירה. לעומתו היה סמאטס בראה כעומד ברפיון ובחוסר הכרעה. הוא ביקש לבזר לו דרך בינונית — אך העלה חרס בידו. בספירה הבינלאומית חמך מעודו בתבר-הלאומים, בסדר ובטחון בינלאומי ובהשקפת-עולם ליבראלית. עמדתו בשאלת ההודים באפריקה הדרומית וכן בשאלת שטחי אפריקה הדרומית-מערבית בדיוני האומות המאוחדות לא הניחה דעת רבים: חסרה היתה את העוז שהיו מגלים, בלי ספק, הכוחות הריאקציוניים. אף גינויו של סמאטס כלפי הקר-מוניזם לא השביע רצונם של אלה אשר היו כאחוזי טירוף לנוכח סכנת התפשטותה של התנועה הקומוניסטית באפריקה הדרומית.

בפני נחשולי המשטמה אין היהודי יושב לבטח. יהדות אפריקה הדרומית היא קיבוץ של בני מעמד-הבינים, הניתן לעקירה קלה מעמדותיו הכלכליות. במלחמת הקיום עם האנטישמיות הגיע